

SOČR – start, cesta i cíl Jana Kučery

Na koncertech rozhlasových symfoniků někdy diriguje, jindy se přijde uklonit coby autor uváděné skladby a příště (ne, nešálí vás zrak) sedí za klavírem. Ani v jedné z těchto rolí neopouští Jana Kučeru pohoda, úsměv... a Štěstěna nejspíš nebývá daleko.

Jste tak pracovitý, jak se na první pohled zdá?

Řekl, bych, že mám spíš záchvaty pracovitosti a záchvaty lenosti. Obojí extrémní. Dvořákův rituál vstát v pět ráno a napsat minimálně čtyřicet taktů partitury, to každodenní plné soustředění hledám a chci k němu dospět.

Kdy jste se chtěl nechtěl musel se vši vervou vrhnout do práce?

To vím přesně! Vloni, kdy se mi sešlo několik koncertů se SOČRem. Zároveň jsem se připravoval na dirigentskou soutěž Pražského jara. Doma se mi nashromáždilo asi pětadvacet velkých partitur.

Jak z toho ven?

Je potřeba se nezbláznit a vzít to postupně. Zapnout všechny síly, stanovit si priority, najít vlastní rezervy, šetřit časem. A těšit se na prázdniny. Naštěstí mám dobré nervy. Vždycky si říkám, že lidi v publiku se nepřišli dívat na nějaké rozklepané, ztrémované, chybující stvoření.

Byl jste spokojen s čestným uznáním z pražskojarní soutěže?

Mohl jsem dopadnout lépe, ale i hůř. V konkurenci více než stovky dirigentů jsem obsadil přibližně páté místo. Připouštím, že jsem se cítil na víc, nicméně soutěže musíme brát sportovně. Já na ně každopádně pohlížím s velikou rezervou, protože zde neexistuje ideální hodnotící systém. Představte si, že máte pouhých dvacet minut a během nich v podstatě předstíráte zkoušení s orchestrem. Trošku mě mrzelo, že jsme na soutěži neměli více doprovodů, spolupráce se sólisty. Tam se totiž lépe vyjeví technika, pohotovost. Vybavuji si jakousi brožurku dirigentské soutěže z počátku 90. let, kdy Zdeněk Košler přichystal pro adepty etudu plnou korun, tempových a dynamických změn. Kandidáti ji dostali deset minut před příchodem na pódium. Taková disciplína mi připadá smysluplná.

Máte mezi svými vrstevníky nějaký vzor?

Jistě, ale nejmenoval bych dirigenta. Myslím, že ještě hodně uslyšíme o velice šikovném skladateli Petru Wajсарovi, který je zároveň výborným interpretem, zpěvákem, kytaristou, klavíristou. Putuje napříč žánry, píše třeba originální sborové věci. Nejvíc se mi na něm líbí, že má obrovský nadhled a humor. Takových lidí je málo.

Které nástroje ovládáte vy?

Samostudiem jsem se trochu naučil na trumpetu, u táboráku se bez problému chopím kytary nebo akordeonu, k tomu piano – a to mi stačí.

Jaký jste byl student?

Špatný! Mně totiž nejvíc vyhovuje právě samostudium. Ve školách jsem odjakživa bojoval, byl jsem rebelem bez příčiny, ale vždycky jsem to nakonec zdárně ukončil. Bavilo mě především aktivně hrát, tvořit hudbu a dirigovat.

Na konzervatoři jste původně studoval kompozici. To jste už ve čtrnácti věděl, že se chcete stát skladatelem?

Ve třech letech jsem začal hrát na klavír a od počátku jsem tíhnul daleko víc k improvizaci než ke cvičení. Už ve školce jsem brnkal písničky odposlouchané z rádia. Moji zlatí rodiče mě vždy nesmírně podporovali. Když mi bylo zhruba deset let, vzali mě na konzultaci do Prahy. Navštívili jsme Ivana Klánského, Petra Ebena a Valentinu Kameníkovou. Všem jsem hrál na piano a zároveň improvizoval. Vzácně se shodli, že by bylo lepší, abych tyto své sklony využil a jako hlavní obor si zvolil skladbu, nikoliv klavír. Nemohli jsme je neposlechnout.

Jakou roli vůbec sehrálo ve Vaší kariéře rodinné zázemí?

Pocházím ze Železné Rudy na Šumavě a všichni mí příbuzní amatérsky muzicírovali. V našem rodě je i jedna výrazná osobnost, ke které se hrdě hlásím, Karel Polata ze Sušice. Měl slavnou dechovku a jezdil s cirkusy po celém světě. Hrál nádherné šumavské písničky, které se mě dodnes při poslechu archivních nahrávek bytostně dotýkají. Koukala byste, jak je umím krásně hrát na akordeon.

Které další momenty byly pro váš vývoj určující?

Velmi rád vzpomínám na kouzelnou atmosféru let na konzervatoři. Klavír jsem studoval u Jiřího Tomana, skladbu mě učil Bohuslav Řehoř. Nechával mně volnou ruku, do ničeho mě

nenutil a přitom mě dokázal zpovzdálí vést. Později jsem se dal i na dirigování a obor jsem absolvoval u všech, kdo tam tehdy učili: pánové Košler, Farkač, Vodňanský, Kasal a Miriam Němcová. Ta pestrost byla zřejmě ku prospěchu. A dosavadním vrcholem bylo osudové setkání s Vladimírem Válkem.

Kdy a jak k němu došlo?

V pátém ročníku konzervatoře jsem pořádal s přáteli koncert z vlastní tvorby a ze skladeb svých vrstevníků. Jeden kousek přednesl Epoque Quartet, jehož primáriem tehdy byl Martin Válek, syn pana šéfdirigenta. Já jsem to celé dirigoval, pan šéf tam přišel a nabídl mi možnost konzultace. Pak jsme se párkrát skutečně sešli a on se mě nakonec ujal jako externí pedagog v absolventském ročníku konzervatoře. Díky tomu mě potkalo neuvěřitelné štěstí: když jsem absolvoval konzervatoř, dirigoval jsem před vyprodaným Rudolfinem SOČR a ještě jsem si tam provedl tři vlastní symfonické básně. Bylo to báječné, velkolepé!

Jak vypadaly vaše hodiny?

Nečekejte, že bychom se nějak scházeli u klavíru a říkali si, kudy povede ta ručička. To ne, techniku jsem už jakousi měl. Pan šéf udělal neuvěřitelnou věc, hodil mě do vody! Postavil mě před osmdesát dlouholetých profesionálů a já jsem se s tím musel nějak vyrovnat. Snad jsem obstál, protože naše spolupráce se postupně rozšiřovala.

Co vás naučil?

Samozřejmě spoustu technických a praktických fines, třeba jak se s taktovkou nekymáčet, jak mluvit pěkně nahlas, že se při zkouškách neříká „b“ a „c“, ale že hrajeme „od Boženky“. Jeho styl dirigování jsem tehdy dost kopíroval, tomu se samozřejmě nedalo vyhnout. Proč taky? Přišlo mi, že se muzikantům pod ním musí dobře hrát! Dnes se sice snažím hledat vlastní výrazivo, ale jeho technický základ, čistý, přehledný styl, který se mi na něm vždycky líbil, ten ctím. To, že mi jako svému jedinému žákovi předává padesátileté zkušenosti z oboru, mi připadá až astrální...

Čím vás vždy znovu dostane jako člověk?

Je přímý, férový, když za ním přijdu s nějakým problémem, pomůže mi. Naopak, když dlouho chodím kolem horké kaše, okamžitě to vycítí a řekne, že takhle to není v pořádku. Náš vztah

je vybudován na partnerské bázi. Pan šéf mi dal důvěru, oblíbil si mě, pro mě je to fantastické a snažím se nedělat mu ostudu.

Co zásadního se změnilo v září 2008, kdy jste se stal dirigentem SOČRu?

S oficiálním postem a důvěrou orchestru i pana šéfdirigenta se mě zmocnila větší zodpovědnost. Ale musíte počkat, jsem na začátku, teprve se uvidí.

Bylo pro vás těžké získat si jako mladý kluk autoritu u rozhlasových symfoniků?

Zaplat'pánbůh mi šli od počátku na ruku, tedy já jsem to tak aspoň vnímal. Nezaznamenal jsem žádné naschvály, nikdo mně nepředhazoval chyby, takže musím SOČR jen blahorečit, vždy mi hodně pomáhal. Přitom by bylo tak jednoduché psychicky zničit mladého dirigenta...

Jaká díla byste se SOČRem rád připravil?

Chtěl bych se víc věnovat hudbě impresionismu, SOČR ji moc nehraje. Pak také velkým symfonickým věcem, kupříkladu Mahlerovým symfoniím. A mohu-li trochu z jiného soudku, pak bych jednou s potěšením nastudoval Matoušovy pašije J. S. Bacha. Ovšem nikoliv na dobové nástroje. Troufám si tvrdit, že současné zvukové možnosti by Bachovi nevadily.

Zeptám-li se na dosavadní vrchol vaší spolupráce?

Mám opravdu vypíchnout jediný? Pak tedy nejspíš Svěcení jara v Sazka Areně, kde jsme se SOČRem doprovázeli v rámci Mezinárodního festivalu Tanec Praha 2007 soubor legendární kanadské choreografky Marie Chouinard. Stravinského partitura je pro každého dirigenta tak trochu postrach a já jí od konzervatoře listuji a říkám si: to je šílená záležitost, kterou snad ani nelze dirigovat. Nakonec to šlo. Spojení s baletem bylo skvělé. A jelikož jsem starý divadelník, prožíval jsem všechno naprosto blaženě.

Kdy jste se s divadlem sblížil?

Napsal jsem dost scénické hudby a během konzervatoře jsem čtyři sezony působil jako pianista v Divadle v Celetné. Mimochodem, absolutně jsem se tam zbavil trémy, kterou jsem předtím trpěl.

Za jakých okolností se vám nejlépe komponuje?

Nedělejte si žádné romantické představy, jde o práci, mnohdy těžce vysezenou. Jdu ke klavíru, snad s mlhavým nápadem o tvaru, formě či obsazení skladby, která by měla vzniknout, a piano je pak můj dobrý pomocník. Společně hledáme. Jinak píšu zásadně v ruce, počítače mě nebaví, jsem staromódní.

Máte slabost pro nějaký hudební nástroj?

Hodně mě baví smyčcové kvarteto a vůbec smyčce. Možná proto, že na ně nehraji. A hlavně díky bezvadné spolupráci s Epoque Quartetem. Aranžoval jsem pro ně, psal různé přídávky a zjistil tak, že se zde nabízejí nečekané zvukové možnosti. Nejvíc mě ale baví symfoňák.

Kolik skladeb jste pro něj napsal?

Když budu počítat i aranžmá pro silvestrovský koncert České filharmonie, tak zhruba patnáct. Samozřejmě, že se všechny nehrály, ale pro mě vždy měly velký význam. Vypsal jsem se na nich. Nejsou ideální, dnes už bych je předělal, ale potřeboval jsem se přes ně překlenout.

Co bylo vaše doposud nejrozmáhlejší dílo?

V sedmnácti letech jsem vytvořil rozsáhlou symfonickou báseň Absinth pro obrovský symfoňák, varhany, spoustu trumpet. Čtyři věty, durata půl hodiny... a hrát se to asi nedá.

Na které jste nejvíc pyšný?

Ruku do ohně bych dal za své tři symfonické básně, se kterými jsem absolvoval. Náměty podle Kundery, Hrabala a Koláře se mi myslím podařilo uchopit. Hodně čtu, literatura mě baví, a tak jsem jim složil jakousi poctu.

Co vás inspiruje vedle literatury?

Asi Praha. A rodná Šumava. V představách si je hýčkám jako další námět na kompoziční práci.

Považujete aranže za výsostně tvůrčí záležitost nebo spíš řemeslo, obživu?

Je to samozřejmě především obživa, ale i cenná zkušenost. Výrazně si při aranžování uvědomuji, kolik práce dá vytvoření symfonické partitury – a o to ohleduplněji se snažím chovat k dílům, jež jsou mi svěřena k provedení jako dirigentovi. Ono totiž dá ohromnou práci nejen to vymyslet, ale i všechno vypsat. Musíte si vyhradit spoustu času i soustředění.

Pro mě jako dirigenta z toho pak jasně vyplývá, že když už tam autor předepíše piano, musíme ho bezpodmínečně zahrát.

Věnujete se také filmové hudbě?

Tu bych chtěl dělat víc, spojení s obrazem mě baví. Teď jsem dokončil muziku pro krátký dokumentární film FAMU režisérky Petry Nesvačilové. Jinak si nesmírně vážím třeba Zdeňka Lišky, nedoceněného, polozapomenutého autora, který pracuje s vazbou hudba-obraz naprosto nedostižně. Stačí, když si poslechnete jeho hudbu k Vlácilovým filmům, či dokonce tu, která zní v Majoru Zemanovi.

Jakou moc přičítáte hudbě, co všechno s námi lidmi dokáže?

Je vstupenkou do jiných světů. A nemělo by se o ní moc povídat... protože když pak hudba zazní, stejně vše vyřčené ustupuje do úctyhodné vzdálenosti.

Tak už jen poslední otázku. Myslíte, že se vám dlouhodobě podaří zachovat svou hudební trojjedinost – dirigent, skladatel a klavírista?

Všechny ty tři polohy jsou pro mě zásadní, bezvadně se doplňují, takže odpověď zní – ano!